

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© Довбенко В.І., 2014

Розглянуто проблеми планування та обліку інноваційної діяльності підприємства під час його розвитку. Обґрунтовано доцільність переходу від фінансових показників до комплексної системи показників для планування процесів оновлення потенціалу підприємства на інноваційній основі. Проаналізовано вплив бізнес-моделей на особливості розвитку підприємства з урахуванням його потенціалу та стану зовнішнього середовища. Наведено пропозиції з удосконалення процесів планування та обліку витрат і результатів інноваційної діяльності підприємства.

Ключові слова: стратегія, планування, облік, потенціал, інвестиційні проекти, інноваційний розвиток підприємства, бізнес-моделі, вартісно-орієнтоване управління.

V.I. Dovbenko

Lviv Polytechnic National University

THE PROBLEMS OF IMPROVING THE PLANNING AND ACCOUNTING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE

© Dovbenko V.I., 2014

The problems of planning and accounting the innovation activity of company during its development are considered. The prospects for the development of any company today are increasingly dependent on its business reputation and the possibility of introducing innovations. Innovative activity is not represented directly in financial accounting. The existing accounting system doesn't encourage activities on strategic development and ensure the growth of its value. The expediency of transition from financial indicators to the integrated system of indicators for processes of planning the potential update of the innovation basis was grounded.

In order to develop competitive capacity of development the enterprise its investment strategy should include new approaches to the management of process update. To manage the development of the enterprise it is important to understand of the key factors that determine the value of the business. Addressing these issues is to use a balanced scorecard, which forms a holistic view of enterprise development opportunities.

The influence of business models on the character of an enterprise development considering its potential condition and the external environment is analyzed. Business models need to consider phase of the innovation cycle and migration of capital (inflow, outflow and stability). The measures to improve the planning and accounting of costs and benefits of innovation activity the enterprise are offered.

Key words: strategy, planning, accounting, potential, investment projects, innovative development of enterprises, business models, value-oriented management.

Постановка проблеми. З метою формування сприятливих умов для розвитку підприємств важливо забезпечити адекватні підходи до планування та обліку їх інноваційного розвитку. У середовищі бізнесу за умов глобалізації відбуваються швидкі зміни потреб споживача й

економічної ситуації, що висуває нові вимоги до системи управління підприємством. За цих умов зростає значення сучасних систем управління та інформаційного забезпечення діяльності підприємств і від їх умілого застосування багато в чому залежать успіхи суб'єктів господарювання на ринку. Головним джерелом розвитку підприємств за сучасних умов стає інноваційна діяльність.

Проте недосконалість та неузгодженість нормативно-правових актів регулювання інноваційної діяльності в Україні ускладнює завдання розвитку підприємств. Питання оцінки, постановки на баланс і обліку використання інновацій у багатьох випадках є не до кінця врегульованими, що ускладнює ведення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. У результаті їх потенціал та інвестиційна привабливість є достатньо низькими. Тому проблеми удосконалення обліку витрат і результатів інноваційної діяльності підприємств, застосування ефективних бізнес-моделей їхнього розвитку потребують особливої уваги. Розгляд зазначених завдань і подано у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан розвитку економіки потребує від підприємств все більшої уваги до питань планування та обліку інноваційної діяльності, оскільки інновації є потужним чинником оновлення їхнього потенціалу відповідно до поставлених цілей розвитку, щоб задовольнити вимоги ринку. Це передбачає пошук нових механізмів формування й використання інноваційного потенціалу підприємств і застосування нових підходів до оцінювання можливостей їх розвитку.

Для забезпечення успішного розвитку підприємств їх система управління і обліку має бути зорієнтована на досягнення поставлених цілей за рахунок обґрунтованого планування, контролювання діяльності, аналізу отриманих результатів і управлінського впливу на процеси інноваційної, інвестиційної, операційної та фінансової діяльності з метою оптимального збалансування окремих завдань з урахуванням існуючого стану і перспектив розвитку підприємства. Традиційні підходи до обліку суперечать процесам інтелектуалізації економіки, основним потенціалом якої є передові технології та людські ресурси. Це призводить до суттєвої невідповідності даних публічної звітності та реального стану підприємств і їх ринкової вартості. У результаті знижується цінність існуючої фінансової звітності, яка дає недостатньо корисної інформації для успішного управління розвитком підприємства.

Проблеми забезпечення інноваційного розвитку економіки досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені М. Денисенко [4], П. Друкер, С. Ілляшенко [5], Г. Іцкович, М. Портер, Б. Санто, В. Соловійов, Б. Твісс, Л. Федулова, Й. Шумпетер, Г. Чесбро та інші. Питання облікового забезпечення інноваційної діяльності вивчали О. Бородкін, Л. Гнилицька, О. Грицай, Л. Едвінсон [7], А. Загородній [2], О. Кантаєва, І. Комарницький [3], Я. Крупка, Н. Ліба, Р. Найт, І. Немировський, Н. Нанівська, В. Савчук, Г. Уманців та інші вчені.

Невирішена частина загальної проблеми пов'язана із недостатністю висвітлення науково-практичних аспектів планування інноваційного процесу і обліку витрат та результатів інноваційної діяльності підприємств. Немає також єдиної думки стосовно можливостей трансформування існуючих підходів до оцінювання стану інноваційного розвитку суб'єктів господарювання та впливу інноваційної діяльності на їх потенціал та результати діяльності.

Метою статті є удосконалення планування та обліку процесів інноваційного розвитку підприємств, що потребує застосування нових підходів до визначення цілей їхньої діяльності з урахуванням стану перспективних наукових досліджень і вимог споживача. Для цього має бути сформульована критеріальна база оцінювання ефективності інноваційних проектів та їхнього впливу на загальні показники діяльності підприємства, що потребує покращення обліку об'єктів інтелектуальної власності та інших активів, які мають безпосереднє відношення до його інноваційної діяльності. Цілі статті полягають також у розробленні нових підходів до планування та обліку інноваційної діяльності, які передбачають формування ефективної бізнес-моделі розвитку підприємства і виявлення її впливу на його конкурентоспроможність.

Виклад основного матеріалу. Потенціал підприємства характеризує його здатність до розвитку, а його оцінка передбачає використання кількісних і якісних показників. Індикатори оцінювання є тим інструментом, який допомагає управляти вартістю компанії, дає змогу визначати рівень досягнення поставлених цілей, задоволення потреб споживача і сигналізує про необхідність змін у діяльності підприємства.

Широко відомою є система фінансових індикаторів, об'єднаних у ROI модель компанії Дюпон, та низка інших систем оцінювання стану і рівня розвитку підприємства. Однак застосування подібних систем за сучасних умов ведення бізнесу не дає необхідної інформації про можливості розвитку підприємства, адже капітал усе більше інвестується в передові технології та управлінські інновації, які не можуть бути оцінені в традиційній фінансовій моделі. Перспективи розвитку будь-якої компанії сьогодні все більше залежать від її ділової репутації та можливостей впровадження інновацій, а не тільки від фінансових показників.

Традиційно у фінансовому обліку витрати класифікують за видами діяльності (табл. 1) та елементами.

Таблиця 1

Класифікація витрат за видами діяльності*

Вид діяльності	Вид витрат
Операційна діяльність	Собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг Загальновиробничі витрати Адміністративні витрати Витрати на збут Інші операційні витрати
Фінансова діяльність	Фінансові витрати
Інвестиційна діяльність	Втрати від участі в капіталі Інші витрати

*Склав автор з урахуванням [1]

Як бачимо, інноваційна діяльність не представлена безпосередньо у фінансовому обліку, а її показники відображаються через інші види діяльності опосередковано, що не слугує адекватному сприйняттю цілей та завдань розвитку підприємства. Треба зазначити, що наявна система фінансового обліку не націлює діяльність підприємства на стратегічний розвиток і забезпечення зростання його вартості.

А. Загородній та А. Бойчук зазначають, що не існує єдиної системи облікових реєстрів і бухгалтерських рахунків для відображення витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності, а чинні облікові моделі не надають достатніх та достовірних даних для проведення економічного аналізу в сфері інновацій. Також немає методичних рекомендацій з відображення витрат на інноваційні процеси і визначення їх економічної ефективності та немає окремої внутрішньої звітності підприємств, яка б надавала в систематизованому вигляді інформацію для управління інноваційними процесами [2].

І. Комарницький та Р. Цебень рекомендують керуватися такими принципами в обліку інноваційної діяльності [3]:

1. Виокремлення інноваційного продукту як об'єкта бухгалтерського обліку з урахуванням його властивостей.
2. Відображення інновацій на рахунках бухгалтерського обліку як кількісно визначених і відокремлених об'єктів.
3. Нагромадження на рахунках бухгалтерського обліку витрат на інновації.
4. Відображення інформації про витрати на інновації у фінансовій звітності підприємства.

Структура витрат на інноваційні процеси є доволі різноманітною, тому необхідно використовувати відповідну методику їх обліку залежно від напряму здійснення інноваційних проектів. Особливістю обліку інноваційної діяльності є відображення її об'єктів спочатку в складі об'єктів інтелектуальної власності, а потім у складі нематеріальних активів. Капітальні інновації

впроваджують під час інвестиційної діяльності як капітальні вкладення у необоротні матеріальні та нематеріальні активи. Такі витрати обліковуються на рахунку “Капітальні інвестиції” із подальшим переведенням до складу основних засобів та нематеріальних активів.

Фінансова складова інноваційних проектів може містити власні кошти підприємства, довгострокові кредити банків, кошти державного та місцевих бюджетів. У разі отримання кредитних ресурсів виникає потреба у врахуванні отриманих кредитних ресурсів, банківських відсотків та погашення кредитів. Крім того, інноваційні проекти можуть бути пов’язані з поліпшеннями основних засобів та нематеріальних активів. У цьому разі необхідно або капіталізувати витрати, або врахувати їх до витрат періоду залежно від економічних вигод. У разі збільшення економічних вигод у майбутньому витрати слід капіталізувати.

Відсутність окремого законодавчого документа, який регламентує облік інноваційного циклу підприємства, ускладнює процеси управління його інноваційною діяльністю. У разі дослідження та розробок інновацій, які за своєю сутністю є нематеріальними активами, необхідно використовувати П(С)БО 8 “Нематеріальні активи” і Типове положення з планування, обліку калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затверджене Постановою КМУ № 830 від 20.07.1996 р. Але зазначені нормативні документи не враховують специфіки інноваційної діяльності. Так, П(С)БО 8 “Нематеріальні активи” містить методику обліку досліджень та розробок, а класифікація нематеріальних активів не містить окремо виділених інноваційних продуктів. Також із даних нормативних документів незрозуміло, які витрати відображаються як витрати поточного періоду, а які належать на збільшення нематеріальних активів [3]. У результаті на етапі НДДКР суб’єкт господарювання не може продемонструвати існування нематеріального активу, який генеруватиме ймовірні майбутні економічні вигоди, і ці видатки визнаються як витрати на час їх понесення, що послаблює стимули до ведення інноваційної діяльності.

З метою формування конкурентоспроможного потенціалу розвитку підприємства його інвестиційна стратегія повинна передбачати застосування нових підходів до управління процесами оновлення. Стратегія майбутнього розвитку бізнесу без чіткого планування процесів інноваційної діяльності не забезпечує підприємству успіху в її реалізації. Для виправлення подібного стану речей домагаються усвідомлення стратегічних цілей усіма працівниками. Під час оцінювання перспектив розвитку підприємства важливо знати показники оцінки окремих складових потенціалу підприємства у їх взаємозв’язку та взаємозалежності. Це викликає необхідність застосування системи показників оцінки бізнесу, яка дає можливість керівництву підприємства стежити за відхиленнями від визначеного курсу розвитку і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Новим інструментом формування й реалізації стратегії розвитку підприємства є сучасні системи стратегічного оцінювання, які забезпечують оптимальну взаємодію елементів його ресурсного потенціалу з метою завоювання прихильності споживача та збільшення вартості бізнесу. Система оціночних (ключових) індикаторів компанії (Key Performance Indicators) забезпечує розуміння менеджментом компанії можливостей її розвитку і відповідності напрямків діяльності запланованій стратегії. Це сприяє переходу від фінансових показників до комплексної системи показників, дає змогу доводити до нижчих рівнів стратегічні показники вищого рівня управління і формувати причинно-наслідкові зв’язки між групами показників збалансована система показників Р. Каплана і Д. Нортон. У ній критеріями відбору ключових показників слугує зв’язок індикаторів зі стратегією розвитку.

Сучасні дослідження у сфері інтелектуального капіталу свідчать про його вищу цінність порівняно з матеріальними ресурсами. Кошти, витрачені на дослідження і розробки приносять багатократно більші прибутки, ніж ті кошти, які вкладаються у техніку. Відношення інтелектуального капіталу до сукупності вартості матеріальних засобів виробництва та фінансового капіталу у сучасних умовах постійно зростає і коливається у межах 5:1 і 6:1 [4].

Стратегічне оцінювання діяльності підприємства передбачає здійснення його оцінки включно із структурою, корпоративною культурою та стилем керівництва, а також оцінювання ресурсів, знань і рівня їх використання для досягнення стратегічних цілей. Стратегічна оцінка підприємства передбачає використання критеріїв його фінансової сили та конкурентоспроможності, привабливості і стабільності відповідного сектора (галузі). У системі стратегічного управлінського обліку

інноваційної діяльності має бути використана структурно-циклічна модель, що охоплює сукупність інноваційних проектів підприємства. Стратегічний управлінський облік слід розглядати як засіб внутрішньої комунікації та координації зусиль виконавців робіт під час управління інноваційною діяльністю та як інструмент оцінювання часу й ресурсів, необхідних для реалізації проектів розвитку.

Успішні підприємства зобов'язані своїми успіхами інноваціям. Інноваційна стратегія має враховувати альтернативні варіанти розвитку. Цілі та терміни її реалізації повинні відповідати параметрам стадій інноваційного циклу. Критеріальна база прийняття рішень за окремими стадіями інноваційного процесу має охоплювати вибір напрямків розвитку і ресурсів для реалізації проектів, разом із пошуком цільових ринків та оцінкою альтернативних інноваційних проектів за критерієм “ризик – результат” [5, с. 266].

Інноваційний потенціал підприємства повинен відповідати вимогам ринку з урахуванням інтелектуального, технологічного, інформаційного і кадрового потенціалів та інтересів партнерів. Успіх у досягненні стратегічних цілей розвитку підприємства все більше залежить від його іміджу і ділової репутації.

Вибір варіантів інноваційного розвитку підприємства здійснюють на основі критеріїв, показаних у табл. 2.

Таблиця 2

Критерії оцінки варіантів інноваційного розвитку*

Етапи прийняття рішення	Критерії ухвалення рішення
Вибір можливостей розвитку	Коефіцієнти впевненості щодо реалізації варіантів розвитку
Вибір цільових сегментів ринку	Показники інтегральної оцінки сегментів
Визначення рівня точності формування цільового ринку	Максимальна інтегральна оцінка точності вибору сегмента, за якої витрати на формування цільового ринку не зростають
Оцінка ризику вибору ринку	Мінімізація рівня можливих втрат на основі відношення очікуваних втрат до очікуваних результатів
Оцінка варіантів інвестування у формування цільового ринку	Чистий приведений дохід, індекс доходності, період окупності, внутрішня рентабельність
Вибір варіантів інвестування з урахуванням ризику	Мінімальні значення коефіцієнтів варіації чистого приведенного доходу, індексу доходності і внутрішньої рентабельності
Оптимізація структури інвестицій	Мінімальне відношення ризику інвестицій до прибутку

* Склад автор з урахуванням [5, с. 275]

Окрім формування оптимального потенціалу розвитку підприємства, важливо особливу увагу звернути і на його використання, адже це забезпечить додаткові джерела отримання ресурсів за рахунок їх економії. До основних можливостей покращення використання потенціалу розвитку підприємства належать підвищення рівня використання виробничих потужностей та рівня продуктивності праці, зниження енерго- і матеріаломісткості, зміна та/чи вдосконалення структури управління і виробничо-господарських процесів. Щодо конкретних показників оцінки рівня використання даних ресурсів та джерел нарощування потенціалу розвитку, то вони загальновідомі.

Завдання удосконалення обліково-аналітичного забезпечення процесів розвитку підприємства полягають у пошуку раціональних співвідношень часу, ризику і результатів діяльності, а також оптимального рівня ресурсного забезпечення для ефективного використання потенціалу підприємства. Впровадження інтегрованих систем управління на основі управлінського обліку дає змогу забезпечити порівнянність планової, облікової й аналітичної інформації про матеріальні, трудові і фінансові потоки й витрати за технологічними процесами, видами продукції та замовлень і створює умови для своєчасної діагностики господарської діяльності в режимі реального часу та налагодження планування за центрами фінансової відповідальності.

Процес планування процесів розвитку підприємства складається з таких етапів:

- 1) стратегічний аналіз інвестиційних можливостей і джерел фінансових ресурсів;
- 2) узгодження поточних та перспективних управлінських рішень;

- 3) обґрунтування вибраного варіанта плану;
- 4) формування фінансових результатів під час планування, бюджетування, обліку і контролю руху грошових потоків;
- 5) оцінювання наслідків прийнятих рішень та внесення коректив у плани.

Процес управління є циклічним і передбачає збалансовану облікову політику підприємства, яка дає змогу формувати стратегії підприємства на основі виявлення джерел фінансування і встановлення кінцевих результатів реалізації відповідних планів. Взаємозв'язок між стратегічними цілями та тактичними завданнями забезпечує деталізація проміжних результатів окремих періодів.

Цілісна система управління підприємством на основі вартісно-орієнтованих підходів має містити певний набір елементів, до яких слід зарахувати:

- блок оцінювання (вибір методів оцінки вартості для працівників та акціонерів і контроль процесів створення нової вартості);
- стратегічний блок (встановлення шляхів зростання вартості підприємства);
- фінансовий блок (виділення чинників впливу на діяльність підприємства);
- блок корпоративного управління (збалансування інтересів акціонерів і менеджерів, розробка системи мотивації менеджерів та працівників).

Для управління розвитком підприємства важливе розуміння особливостей впливу ключових чинників, які визначають вартість бізнесу. Вирішення цих питань передбачає використання збалансованої системи показників, яка формує цілісне уявлення про можливості розвитку підприємства на основі орієнтації на задоволення інтересів споживача, оптимізацію господарських процесів, активізацію інноваційної діяльності, поліпшення фінансових результатів.

Для оцінки вартості бізнесу використовують показники доданої акціонерної вартості SVA (Shareholders Value Added), доданої ринкової вартості MVA (Market Value Added), повернення грошового потоку на інвестиції CFROI (Cash Flow Return on Investments) тощо. Поширеним показником оцінювання вартості підприємства є економічна додана вартість (EVA). Вона може використовуватися у системі збалансованих показників (BSC) як ключовий показник за напрямом “Фінанси”.

Серед основних чинників, які впливають на вартість підприємства виділяють:

- ефективність операційної діяльності – NOPAT (чистий операційний прибуток за вирахуванням податків, що залежить від виручки від реалізації, рівня витрат та податків);
- ефективність використання інвестиційного капіталу – CI (грошові кошти, що вкладаються на тривалий термін у виробництво товарів, робіт або послуг для отримання прибутку);
- ефективність фінансової діяльності (WACC) (на показник WACC впливають ліквідність і фінансовий важіль).

Деталізація проміжних показників нижчого рівня забезпечує перехід від узагальнюючих показників до конкретних, які дають змогу цілеспрямовано управляти розвитком підприємства та збільшенням його вартості. Також серед основних чинників, які впливають на вартість бізнесу, виділяють зовнішні та внутрішні чинники (табл. 3).

Керівництво підприємства повинно ефективно управляти регульованими параметрами, що дасть можливість цілеспрямовано управляти збільшенням доходів підприємства і підвищенням його привабливості для потенційного покупця чи інвестора. Процес управління потенційною вартістю підприємства зорієнтований на довгострокову перспективу і передбачає побудову певної бізнес-моделі, зорієнтованої на формування доданої вартості підприємства. Для застосування подібної моделі важливо розробити систему показників, що відображають ефективність функціонування підрозділів підприємства та дають змогу робити моніторинг бізнес-процесів. Водночас управління вартістю підприємства передбачає орієнтацію на задоволення інтересів потенційних інвесторів і покупців. Показник економічної доданої вартості EVA допомагає виявляти доцільність вкладень у розвиток підприємства.

Чинники, що впливають на вартість бізнесу*

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
1. Вартість позикового капіталу	1. Частка ринку
2. Податкове законодавство	2. Темпи продажів продукції
3. Інвестиційні та виробничі ризики	3. Норма рентабельності
4. Рівень конкуренції	4. Оборотність капіталу
5. Кон'юнктура ринку	5. Техніко-технологічний рівень потенціалу
6. Вплив іноземних компаній та капіталів	6. Інтелектуальний потенціал
7. Перспективи ринку та привабливість інвестицій	7. Інші

*Склав автор з урахуванням [6, с. 83]

Для збільшення вартості підприємства важливо здійснювати комплекс заходів з реінжинірингу бізнес-процесів, фінансової оптимізації через формування єдиної структури грошових потоків, реалізації внутрішнього потенціалу, підвищення інвестиційної привабливості та використання сприятливої ринкової кон'юнктури. Ці заходи можуть забезпечити суттєвий приріст вартості підприємства (рис. 1).

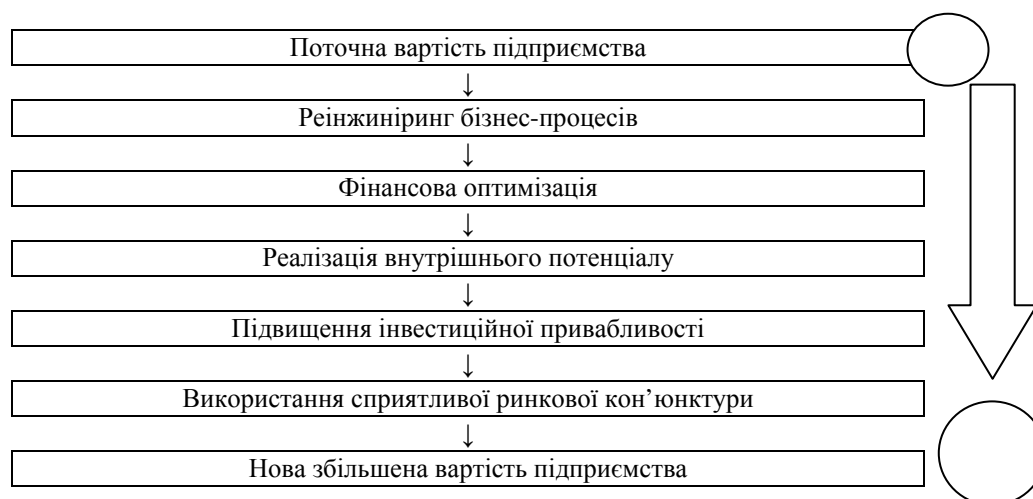

Рис. 1. Процеси забезпечення зростання вартості підприємства [з урахуванням 6]

Практика ведення господарської діяльності висуває особливі вимоги до інформаційного забезпечення бізнес-процесів. Бізнес-моделі повинні враховувати фази інноваційного циклу та міграції капіталу (приплив, стабільність та відплив), під час яких змінюється співвідношення ринкової вартості (V_p) та річного доходу (D_k) підприємства. Для підтримання стійкості розвитку підприємства важливо забезпечувати вищі темпи приросту його ринкової вартості порівняно із отримуваними доходами. Характерні ознаки окремих фаз міграції капіталу з урахуванням фаз інноваційного циклу наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Характеристика фаз міграції капіталу*

Фаза інноваційного циклу	Фаза міграції капіталу	Характерні ознаки	V_p / D_k
НДДКР, освоєння	Приплив капіталу	Зростаюча частка ринку, високий приріст оборотів, висока прибутковість	>2
Зрілість	Стабільність	Стабільні конкуренція, ринкова частка та прибутковість	0,8–2
Занепад, моральне старіння	Відплив капіталу	Зменшення частки ринку і прибутковості, падіння обсягів збуту	<0,8

*Склав автор з урахуванням [7].

За допомогою бізнес-моделей забезпечують своєчасний захист капіталу на основі зростання вартості підприємства, щоб утворити резерви для нових ділових моделей. Конкурентні переваги підприємства забезпечують йому приплив капіталу під час застосування ефективної бізнес-моделі. На подальших стадіях утворюються прибутки, грошові потоки, які визначають ринкову вартість цінних паперів і капіталу підприємства. За умов позитивної оцінки акцій інвесторами з'являються можливості залучення зовнішніх джерел ресурсів і розміщення цінних паперів, що збільшує інвестиційний потенціал підприємства. У подальшому успішна інноваційна діяльність сприяє своєчасному початку нового вартісного циклу упродовж розвитку підприємства.

За умов успішного управління на основі ефективної бізнес-моделі конкурентні позиції підприємства на ринку зміцнюються.

Для активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств слід усунути низку штучних бар'єрів на шляху їх віднесення до інноваційних, і надати більші права на отримання певних пільг та преференцій. Так, згідно зі Статтею 1 Закону України "Про інноваційну діяльність" [8] до інноваційних належать підприємства, що розробляють, виробляють і реалізують інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків загального обсягу продукції і (або) послуг. Така вимога не сприяє поступовому нарощуванню інноваційного потенціалу розвитку підприємств, оскільки встановлена нормативним шляхом штучна величина інноваційності стримує більшість підприємств від вкладень в інновації, бо ця діяльність є ризикованою, а реальних підстав щодо підтримки відповідних зусиль практично немає. У багатьох випадках підприємства навіть у разі досягнення встановленого бар'єру у 70 % не можуть домогтися офіційного визнання їх інноваційними, оскільки це пов'язано із складними бюрократичними процедурами, а подекуди і зловживанням владою. Для виходу із цієї ситуації слід відмовитися від зафіксованої для всіх суб'єктів господарювання величини щодо зарахування їх до інноваційних, а побудувати з урахуванням галузевої специфіки низку прогресивних шкал щодо можливостей отримання певних пільг підприємствами під час примноження їх інноваційної активності (наприклад, починаючи з 10 %).

Суттєво допомагає у пошуках нових можливостей розвитку підприємства, удосконаленні управління, формуванні інноваційної культури його ІТ-стратегія, яка у сучасних умовах відіграє все важливішу роль в управлінні розвитком підприємства (рис. 2).

Рис. 2. Роль ІТ-стратегії в управлінні розвитком підприємства

Оперативно приймати рішення щодо координації стратегії і тактики управління розвитком підприємства дають змогу системи підтримки прийняття рішень (СППР). Процеси розвитку підприємств є слабо формалізованими через велику кількість припущень про майбутній стан зовнішнього середовища та можливості реалізації нововведень. Аналіз таких процесів ускладнюється багатьма причинно-наслідковими і кореляційними зв'язками між техніко-економічними показниками підприємства та параметрами зовнішнього середовища. За допомогою СППР знаходять відповіді на питання щодо вирішення проблем розвитку підприємства, пошуку альтернативних підходів та варіантів дій. Оптимальний сценарій розвитку підприємства вибирають на основі даних підсистем фінансових потоків та інноваційних проектів (витрати, грошові потоки, їх взаємозалежності у часі та просторі). Діалоговий режим роботи з СППР дає змогу ефективно проводити пошук і вибір кращих альтернатив на основі графічної ілюстрації результатів прийняття того чи іншого рішення. Графічний опис бізнес-процедур можливий, зокрема, в Vrpwin за допомогою CASE-засобів мовою IDEF-діаграм, що забезпечує чіткість і лаконічність формулювань і дає можливість оцінити вплив тих чи інших подій на діяльність підприємства [9, с. 315–317].

Використання потенціалу сучасних інформаційних систем забезпечує нові можливості планування та ведення обліку інноваційної діяльності підприємств. Це дає змогу істотно нарощувати їх конкурентоспроможний потенціал розвитку й забезпечувати ефективне використання всіх видів ресурсів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Процеси планування та обліку інноваційної діяльності підприємств потребують суттєвого удосконалення, щоб забезпечити цілеспрямоване управління їхнім розвитком. У статті проаналізовано проблеми, які виникають через недосконалість методів планування інноваційної діяльності, що пов'язано із необхідністю налагодження адекватної системи обліку інноваційних об'єктів та продуктів і відображення інформації про витрати на інновації у фінансовій звітності. Для планування процесів розвитку підприємства важливо віднаходити раціональні співвідношення часу, ризику і кінцевих результатів діяльності із урахуванням можливостей нарощування й ефективного використання потенціалу підприємства на інноваційній основі. На характер розвитку підприємства значно впливає вибрана ним бізнес-модель, яка повинна своєчасно трансформуватися відповідно до змін умов його діяльності. Наведено також пропозиції з удосконалення процесів планування та обліку витрат і результатів інноваційної діяльності підприємства, які потребують внесення відповідних змін у законодавство та практику його застосування, формування чіткої критеріальної бази оцінювання ефективності інноваційної діяльності, покращення інформаційного забезпечення інноваційного процесу, щоб своєчасно виявити резерви розвитку за рахунок пошуку і вибору кращих альтернатив. Доведено пріоритетність завдань збільшення ринкової вартості підприємства та темпів її зростання для покращення умов його інноваційного розвитку. Подальші дослідження у цьому напрямку мають визначити конкретні механізми реалізації впливу пропонованих інструментів планування, обліку й аналізу на процес активізації інноваційної діяльності підприємства, а також на його розвиток і зростання ринкової вартості.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukhalter911.com/Res/PSBO/PSBO16.aspx>. 2. Загородній А.Г. Напрями удосконалення обліку витрат на інновації / А.Г. Загородній, А.Б. Бойчук. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. № 727. – 2012. – С. 309–313. 3. Комарницький І.М., Цебень Р.Л. Облік витрат на інновації: вітчизняний та зарубіжний досвід / Вісник Хмельницького національного університету. – 2011, № 6, Т. 4. – С. 234–235. 4. Денисенко М.П. Інноваційний розвиток суспільства на основі інтелектуального капіталу / М.П. Денисенко. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”. Вип. 23. – 2013. – С. 15–19. 5. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: навч. посіб. / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Суми: ВТД “Університетська книга”; К.: Видавничий дім “Княгиня Ольга”, 2005. – 324 с. 6. Гвардин С.В. Выход из бизнеса с максимальной прибылью. Российский опыт / С.В. Гвардин. – М.: Эксмо, 2008. – 208 с. 7. Эдвинссон Л. Корпоративная долгота. Навигация в экономике, основанной на знаниях / Л. Эдвинссон – М., 2005. – 248 с. 8. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40-IV. 9. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: навч. посіб. / В.М. Гужва. – К.: КНЕУ, 2001. – 400 с.